

УДК 338.24:336

ББК 65.9 (4 Укр)261.9

Чушак-Голобородько А.М.¹, Мокрицька М.І.²

СИСТЕМА ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

¹Національний університет “Львівська політехніка”,
Міністерство освіти і науки України,
кафедра фінансів,
79013, м. Львів, вул. С. Бандери, 12,
тел.: 0982193936,
e-mail: anna_chushak@mail.ru

²Національний університет “Львівська політехніка”,
Міністерство освіти і науки України,
кафедра фінансів,
79013, м. Львів, вул. С. Бандери, 12,
тел.: 0680102829,
e-mail: mokruzkamarija@ukr.net

Анотація. Розглянуто основні підходи до формування систем ефективного управління фінансовими потоками на підприємстві як інструмента стратегічних досліджень і важливого елемента фінансового управління; проведено дослідження й аналіз методологічних підходів до оцінки вхідних і вихідних фінансових потоків. Крім того, наведено окремі положення методик оцінки фінансових потоків підприємства; проведено аналіз грошових потоків підприємства, а також проаналізовано наукові праці як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, присвячені зазначеній проблематиці.

Ключові слова: грошовий потік, управління грошовими потоками, надходження, витрати, вхідний грошовий потік, вихідний грошовий потік, грошві кошти.

Annotation. The basic approaches to the formation of effective financial management in the enterprise as a tool for strategic research and critical financial management of the study and analysis of methodological approaches to the assessment of incoming and outgoing financial flows. Besides are some methodologies to assess the situation of financial flows of the company, an analysis of the cash flows of the company, as well as analysis of scientific papers both domestic and foreign scholars devoted to this issue.

Keywords: cash flow, cash flow management, revenues, costs, incoming cash flow, outgoing cash flow, cash funds.

Вступ. Сьогодні в сучасних умовах розвитку економіки України все більшого значення набуває використання дієвих підходів до управління грошовими потоками на підприємстві, адже саме управління грошовими потоками підприємства – це важлива складова фінансового планування, яка полягає в постійному русі фінансових ресурсів у просторі й часі.

Метою кожного підприємства незалежно від виду діяльності чи форми власності є підвищення ефективності його діяльності та збільшення розміру отриманого прибутку. У свою чергу це вимагає застосування наукових знань щодо створення механізму управління фінансовими потоками. Управління грошовими коштами підприємства охоплює різні прийоми, методи, принципи та важелі управління як кредиторською, так і дебіторською заборгованістю, а також фінансовими ризиками та цінними паперами.

Постановка завдання. Управління фінансовими потоками на підприємстві, а також забезпечення їх збалансованості дає можливість підтримувати та покращувати рівень платоспроможності й фінансової стійкості підприємства. З огляду на це, пошук певного алгоритму ефективного управління фінансовими потоками підприємства є досить актуальним в умовах сьогодення.

Необхідність удосконалення організації внутрішнього контролю в системі управління фінансовими потоками підприємств підкреслює актуальність проблеми й визначає обрання теми дослідження [8].

Від ефективного управління фінансовими потоками підприємств залежить рівень інвестиційної привабливості підприємства як на регіональному рівні, так і на державному, і, як наслідок, з'являється перспектива зростання підприємницької активності в українській економіці.

Результати. Проблематиці управління грошовими потоками суб'єктів господарювання присвячено чимало уваги в працях вітчизняних і зарубіжних науковців. Серед учених, чий внесок займає вагоме місце в розвитку теорії фінансових потоків, варто відзначити Г.Азаренкова, І.Алексеева, О.Барановського, І.Бланка, В.Бочарова, О.Василика, В.Вишневського, І.Зятковського, Ю.Іванова, В.Корнеєва, Л.Костирко, М.Крупку, В.Опаріна, А.Поддєрьогіна, А.Пересаду, Л.Руденко, В.Савчук і зарубіжних учених: О.Абрамова, Г.Алмейда, У.Баумоля, В.Бернса, А.Білоусова, Р.Брейлі, Є.Брігхема, Дж.Мадуру, С.Майерса, Л.Харіса, Д.Хана [2].

Проте існує ряд важливих питань, котрі потребують подальших досліджень. Серед них – формування підходу до створення систем управління фінансовими потоками підприємства, оцінювання ефективного впровадження і функціонування систем управління фінансовими потоками, удосконалення механізму управління фінансовими потоками на підприємстві. Нині всі ці питання залишаються не до кінця розкритими.

Основною метою управління грошовими потоками підприємства є забезпечення рівноваги та стабільної діяльності підприємства.

Управління грошовими потоками – це процес ідентифікації грошових потоків у розрізі кожного конкретного виду діяльності підприємства, визначення їх загального обсягу (щодо всіх видів діяльності підприємства в досліджуваному періоді), розподіл загального обсягу окремих видів грошових потоків, а також аналіз та оцінка факторів зовнішнього й внутрішнього середовища, котрі здійснюють вплив на формування грошових потоків.

Метою управління грошовими потоками є забезпечення фінансової стабільності підприємства в процесі його господарської діяльності через досягнення рівноваги між обсягом надходження і витрачання ним грошових коштів.

Проведені дослідження дозволяють виділити такі завдання управління грошовими потоками підприємства:

- досягнути оптимального обсягу коштів на рахунках;
- досягнути оптимального рівня самофінансування;
- утримувати перехідний залишок грошових потоків на нормальному рівні;
- проводити оперативний і ретельний контроль за надходженням і витрачанням грошових коштів у процесі руху грошових коштів;
- максимально синхронізувати як у часі, так і в просторі, виплату й надходження грошових коштів [5].

Процес планування грошових потоків передбачає розрахунок валового й чистого грошових потоків підприємства в розрізі конкретного виду його господарської діяльності й забезпечення постійної платоспроможності на кожному етапі діяльності.

Надходження і витрати грошових коштів на підприємстві плануються в такому:

1. По-перше, відбувається прогнозування обсягу надходжень доходів і витрачання грошових коштів від операційної діяльності. Воно здійснюється двома методами:

- виходячи з планового обсягу реалізації продукції;
- виходячи з планової цільової суми чистого прибутку.

2. По-друге, відбувається прогнозування обсягу надходжень і витрат грошових потоків від інвестиційної діяльності методом прямого розрахунку на основі:

- реальної інвестиційної ситуації;
- прогнозованого розміру портфеля довгострокових фінансових інвестицій;
- можливих схем надходження грошових коштів від реалізації основних засобів і нематеріальних активів;
- планового розміру інвестиційного прибутку.

3. По-третє, має місце прогнозування надходжень і витрат грошових коштів від фінансової діяльності – здійснюється методом прямого розрахунку на основі:

- планових надходжень і витрат коштів від фінансової діяльності;
- планового обсягу залучення довгострокових і короткострокових фінансових кредитів;
- очікуваного розміру надходжень коштів за рахунок безоплатного цільового фінансування;
- повного обсягу дивідендних виплат акціонерам [6].

Методологічною засадою оцінки фінансового потоку підприємства стає системний підхід і комплексний аналіз для визначення параметрів фінансових потоків. О.В.Єрмошкіна пропонує їх розподіл на статичні (обсяг, джерела формування) і динамічні (напрямок, швидкість, регулярність і вартість руху) [2, с.12–25].

Слід зазначити, що ця методика оцінки фінансових потоків не розділяє кількісні та якісні характеристики фінансових потоків.

До статичних фінансових потоків доцільно відносити ті фінансові потоки, які надходять через значний проміжок часу або достатньо довго існують у вигляді певного активу, а саме:

- довгострокові зобов'язання;
- короткострокові (до 1 року) кредити банків (вхідні потоки);
- довгострокові інвестиційні вкладення;
- поточні фінансові інвестиції (вихідні потоки);
- векселі видані.

До динамічних фінансових потоків віднесемо:

- кредиторську заборгованість;
- поточні зобов'язання за розрахунками (майбутні вихідні потоки);
- дебіторську заборгованість (майбутні вхідні потоки);
- грошові кошти та їх еквіваленти.

Проведені дослідження дозволяють стверджувати, що поділ фінансових потоків на статичні й динамічні є недостатнім і потребує деталізації. Тому наведемо таку їх класифікацію:

- на майбутні вхідні й вихідні потоки;
- поточні вхідні та вихідні потоки [3].

Одним з етапів управління грошовими потоками є аналіз потоків грошових коштів. Мета такого аналізу – спроможність підприємства заробляти фінансові ресурси в терміни, необхідні для здійснення певних запланованих витрат. Аналіз грошових потоків підприємства повинен складатися з таких етапів:

1. Проводячи аналіз складу грошових активів, у першу чергу необхідно дослідити їх фактичну наявність. Використовуючи вихідні дані з форми №1 (балансу), можна визначити обсяг грошових активів, а також провести їх горизонтальний і вертикальний аналізи, тобто вивчити їх склад і динаміку в порівнянні з попереднім періодом.

2. Під час визначення обсягу грошових потоків підприємства застосовується метод прямого розрахунку, використовуючи інформацію, яка міститься на рахунку 31 “Розрахунковий рахунок”, і даних, які містяться у звіті про рух грошових коштів. Тут визначається розмір вхідних грошових потоків і вихідних грошових потоків, проводиться аналіз їх розміру, а також зміни в часі (абсолютне та відносне відхилення за певний проміжок часу).

3. Визначаючи джерела формування та напрями використання коштів, проводять аналіз вхідних і вихідних грошових потоків такими кроками, як:

- ідентифікація джерел надходження грошових коштів підприємства, а також установа їх обсягу надходжень (за кожним джерелом);
- установа напрямів використання грошових коштів і проведення аналізу витрачання коштів щодо кожного напрямку;
- розрахунок частки джерел формування та напрямів використання коштів в їх загальному обсязі, а також аналіз виявлених структурних змін;
- ранжування джерел надходження та напрямів використання коштів відповідно до ступеня їх важливості для даного підприємства та формування висновків [4, с.83].

4. Під час визначення забезпеченості грошовими активами підприємства можливі декілька підходів. Перший полягає у зіставленні нормативних значень залишків коштів із фактично існуючими залишками. Другий передбачає аналіз періоду обороту грошей і коефіцієнта обіговості грошових коштів – показників швидкості обороту коштів.

5. Визначаючи ефективність управління грошовими потоками підприємства, варто застосовувати метод експертних оцінок, котрий передбачає проведення комплексної діагностики системи управління грошовими потоками й досягнення певних [1].

Також існують ще інші підходи до оцінки стану фінансових потоків підприємства. Вони пов'язані з методикою попередження банкрутства підприємства. Існує чотири групи таких показників:

- надходження;
- витрати (чи “платежі”);
- їх різниця (“сальдо”, “баланс”);
- наявність сальдо (“сальдо наростаючим підсумком”, “акумуляоване сальдо”), яке вказує на відповідну наявність коштів на рахунку [7].

Виникнення негативного сальдо по четвертому показнику дає зрозуміти таке: виникає поява непокритих боргів, тобто це перша ознака можливого банкрутства.

Висновки. Отже, значення фінансових потоків для ефективного функціонування підприємства, рух економіки країни в умовах фінансової кризи та постійний розвиток діяльності підприємств визначають потребу в дослідженні й аналізі управління грошовими потоками підприємств, удосконалення певних прийомів і методів з метою їх ефективного використання.

Ураховуючи все вищезазначене, з метою покращення діяльності вітчизняних підприємств насамперед необхідно вдосконалити управління фінансовими потоками підприємств, для чого потрібно:

- удосконалити методику аналізу, фінансових потоків, яка повинна здійснюватися, виходячи з реального фінансового стану, який є на даний момент у підприємства;
- удосконалити управління джерелами формування фінансових потоків, напрямів, обсягів та швидкістю їх руху;
- застосовувати на практиці розрахунок показників фінансової стійкості та платоспроможності через систему фінансових потоків;
- проводити аналіз підприємства, а також вести облік на підприємстві з урахуванням галузевих закономірностей фінансових потоків;
- ураховувати фактори руху грошових коштів підприємства в умовах ризику й інфляції.

Таким чином, для ефективнішого планування очікуваного потоку фінансових коштів на певний момент часу необхідно проводити перманентний аналіз фінансових потоків підприємства, провадити ефективне управління ними та чітко прогнозувати потоки його грошових коштів. Як результат, отримаємо можливість вчасно виявити нестачу коштів і вжити відповідних заходів, які б запобігали кризам потоків грошових коштів.

1. Грилицька А. В. Математичні моделі оптимізації грошових залишків та аналіз руху грошових коштів / А. В. Грилицька // Економіст. – 2005. – № 9. – С. 50–53.
2. Єрмошкіна О. В. Система управління фінансовими потоками підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : спец. 08.00.08 “Гроші, фінанси і кредит” / О. В. Єрмошкіна. – Донецьк, 2009. – 31 с.
3. Механізм планування структури фінансових потоків підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.cis2000.ru/budgeting.barteras.shtml/.
4. Надточій С. І. Аналіз грошових потоків підприємства з використанням динамічної мультиплікативної оцінки їх ефективності та дослідження їх рядів динаміки як завершальної складової аналізу грошових потоків підприємства в системі управління ними / С. І. Надточій // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 8. – С. 82–85.
5. Семенов Г.А. Фінансове планування: управління на підприємстві : навчальний посібник / Г. А. Семенов, А. В. Бугай. – К. : Центр учбової л-ри, 2007. – 432 с.
6. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств : підручник / А. М. Поддєрьогін. – К. : КНЕУ, 2005. – 536 с.
7. Ясишена В. В. Ступінь грошових потоків підприємств та їх класифікація / В. В. Ясишена // Економічний аналіз. – 2008. – № 2 (18). С. 321–324.
8. Яровенко Г. М. Організація внутрішнього контролю в системі управління фінансовими потоками підприємств : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.09 “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит” / Г. М. Яровенко. – К., 2008. – 21 с.

References

1. Hrilitska, A.V. “Matematichni modeli optimizatsii hroshovikh zalishkiv ta analiz rukhu hroshovikh koshtiv” *Economist* 9(2005): 50–53. Print.
2. Yermoshkina, O.V. Sistema upravlinnia finansovimi potokami pidpriemstva: avtoref. dis. na zdobuttia nauk. stupenia dok. ekon. nauk: spets. 08.00.08 – “Hroshi, finansi i kredit”. Donetsk, 2009. Print.
3. “Mekhanizm planuvannia strukturi finansovikh potokiv pidpriemstva”. Web. <www.cis2000.ru/budgeting.barteras.shtml/>.
4. Nadtochii, S.I. “Analiz hroshovih potokiv pidpriemstva z vikoristanniam dynamichnoi multyplikativnoi otsinki ih effektivnosti ta doslidjennia ih riadiv dynamiki iak zavershal’noi skladovoi analizu hroshovikh potokiv pidpriemstva v sistemі upravlinnia nimi”. *Formuvannia rynkovikh vidnosin v Ukraini* 8 (2008): 82–85. Print.
5. Semenov, H.A., and A.V. Buhaj. *Finansove planuvannia: upravlinnia na pidpriemstvi*. Kiiv: Tsentr uchbovoi literature, 2007. Print.
6. Podderiohin, A.M. *Finansi pidpriemstv*. Kiiv: KNEU, 2005. Print.
7. Yasisthena, V.V. “Stupin hroshovih potokiv pidpriemstva ta ikh klasifskatsiia”. *Ekonomichniy analiz* 2(18) (2008): 321–324. Print.
8. Yarovenko, H.M. *Orhanizatsiia vnutrishn’oho kontroliu v sistemі upravlinnia finansovimi potokami pidpriemstv: avtoref. dis. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ekon. nauk: spets. 08.00.09 – “Bukhhalterskii oblik, analiz ta audyt”*. Kiiv, 2008. Print.

Рецензенти:

Мельник О.Г. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри ЗМД, Національний університет “Львівська політехніка”;

Рудницька О.М. – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, Національний університет “Львівська політехніка”.